

Granskning av kommunens arbete med skydd av dricksvattentäkt samt planering för reservvatten

Revisionsrapport

Värnamo kommun

KPMG AB

2017-05-16

Värnamo kommun

Granskning av kommunens arbete med skydd av dricksvattentäkt samt planering för reservvatten

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och revisionsfrågor	1
1.2	Revisionskriterier	1
1.3	Ansvarig nämnd	1
1.4	Granskningsansvarig	1
1.5	Metod	1
2	Iakttagelser från intervjuer och dokumentgranskning	2
2.1	Organisation och ansvarsfördelning	2
2.2	Dricksvattenförsörjning	3
2.2.1	Vattentäkter	3
2.2.2	Reservvatten och alternativ	3
2.2.3	Vattenskydd och beredskap	4
3	Kommentarer och rekommendationer	5

1 Inledning

Revisorerna har i revisionsplaneringen för 2016 uppmärksammat risker beträffande kommunens beredskap när det gäller dricksvattenförsörjningen och tillgång till reservvatten.

1.1 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma huruvida kommunen säkerställt en säker dricksvattenhantering till medborgarna.

I syftesformuleringen ingår att besvara följande revisionsfrågor:

- Finns en framtaget en beredskapsplan (nödvattenplan) eller motsvarande för dricksvattenförsörjningen?
- Processen med att säkerställa tillgång till reservvattentäkt?
- Ansvar och ansvarsfördelning i processen?

1.2 Revisionskriterier

Vi kommer att bedöma med utgångspunkt från:

- Kommunallag
- VA-lagen
- Tillämpbara interna regelverk, policys och fullmäktigebeslut

1.3 Ansvarig nämnd

Granskningen avser kommunstyrelsen.

1.4 Granskningsansvarig

Granskningen har utförts av Kristian Gunnarsson, certifierad kommunal revisor.

1.5 Metod

Granskningen genomförs genom att relevant dokumentation analyseras. Utifrån dokumentanalysen sker fördjupade intervjuer och avstämningar med berörda tjänstemän.

2 lakttagelser från intervjuer och dokumentgranskning

2.1 Organisation och ansvarsfördelning

Av kommunstyrelsens reglemente¹ framgår att styrelsen är kommunens ledande politiska förvaltningsorgan som har ett helhetsansvar för kommunens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning. Beträffande VA-frågor ansvarar styrelsen för kommunens vatten- och avloppsanläggningar och ska framlägga förslag till utbyggnad och verkställa utbyggnad enligt fastställda planer.

Inom styrelsen finns tekniskt utskott. Kommunstyrelsen har 2015-05-04, § 211 beslutat om en delegationsordning avseende tekniska förvaltningen och tekniska utskottet.

I föreliggande ärende som avser säkerställande och planering av dricksvatten och reservvatten framgår av delegationsordningen att utredning till grund för beslut om projektering av ny- eller ombyggnad ligger på förvaltningschefen.

I kommunens handlingsprogram "Skydd och beredskap" som antogs av kommunfullmäktige 2013-05-30, § 121 redovisas riskanalys och olika scenarier kopplat till extraordinära händelser. Ett av dessa scenarier tar upp kontaminerat dricksvatten.

Säkerhetsmålet anges som: *"Inga kommuninvånare ska vara utan friskt kommunalt vatten. Inga inom kommunens verksamhet ska bli sjuka av kontaminerat vatten."*

I handlingsprogrammet anges när det gäller uppföljning av målet att det ska ske årligen i kommunens riskhanteringsgrupp.

Några prestationer ska också göras enligt handlingsprogrammet:

- Tekniska kontoret i samverkan med samhällsbyggnadskontoret ska upprätta och ajourhålla plan för alternativ dricksvattenförsörjning.
- Verksamhetsanknutna planer för information och riktlinjer vid kontaminerat dricksvatten ska upprättas i samverkan.

Alternativ dricksvattenförsörjning i nöd sker idag genom försörjning via vattentankar. Kommunen har tre stycken 3 m³ tankar som placeras ut vid avbrott. Tankar blir aktuellt att sätta ut om vattnet är otjänligt och inte kan åtgärdas genom kokning eller om vattnet har tydlig smak, lukt eller färg. Enligt kommunens egenkontrollprogram för vattenförsörjning framgår hur kommunen agerar vid kontraminerat dricksvatten.

Vid föroreningar av dricksvatten som kan innebära allvarlig fara för liv och hälsa sker information via radio. Vid misstanke om, eller då analys visar på, otjänligt vatten ska information gå ut utan dröjsmål. Efter beslut av räddningschef kan kommunens särskilda krisorganisation träda ikraft varvid en särskild informationsavdelning upprättas.

¹ Antaget av kommunfullmäktige 2015-03-26, § 63

Nuvarande egenkontrollprogram är uppdaterat 2015 och uppdateras var annat år. Nästa uppdatering sker av tekniska utskottet under 2017. Egenkontrollprogrammet skickas till Samhällsbyggnadsnämnden för yttrande.

2.2 Dricksvattenförsörjning

2.2.1 Vattentäkter

Värnamo kommun försörjer idag Värnamo tätort och några mindre orter (Totalt 80 % av abonnenterna) med bra grundvatten från Ljuseveka grundvattentäkt.

Inom de närmsta åren och fram till 2019 ska projektet med överföringsledning vara klart vilket innebär att ytterligare orter (Kärda, Bredaryd, Forsheda, Hamra och Herrestad) ska kunna få vatten från Ljuseveka vattenverk. Nuvarande vattentäkter på dessa orter kommer att fungera som reservvattentäkt till respektive ort.

Nästa projekt efter 2018-2019 blir att påbörja överföringsledning även till Bor.

Det finns en ort i kommunen, Horda samhälle, som idag vid vissa tider på året har problem med leverans av vatten. Främst är det vid torrperioder. Vid sådana tillfällen införs begränsningar i form av bevattningsförbud.

2.2.2 Reservvatten och alternativ

Det finns två olika typer av dricksvattenförsörjning i Sverige idag. Man skiljer på grundvatten och ytvatten. Grundvattnet hämtas från borrhållade brunnar och ytvattnet hämtas från sjöar eller vattendrag. Grundvattenalternativet är det vatten som har bäst kvalitet då det är renast. Det är enligt uppgift svårt att hitta grundvattenförekomster och det är viktigt att man är rädd om de som finns då de utgör ett stort värde.

Värnamo kommun saknar idag reservvatten om Ljuseveka skulle slås ut. Kommunen har under lång tid letat efter alternativa brunnslägen men utan resultat. Kommunen undersöker dock fortfarande grundvattenalternativ genom att göra provborrningar i sjön Hindsen eftersom det framkommit att det under sjön finns en grusformation som är värd att undersöka. Även vattenförekomster i Bor undersöks.

En reservvattentäkt i form av grundvatten finns inte som ett alternativ idag. Istället har kommunen beslutat att använda ytvatten från sjön Hindsen som reservvattentäkt. Man har fått beviljat en vattendom där man kan använda Hindsen som reservvatten i 6 månader. Kommunen har investerat i ledningar till sjön Hindsen och samtidigt byggt ut vatten och avlopp runt sjön. Investeringskostnaden uppgår till 30-40 mkr enligt uppgift.

Ett bekymmer enligt intervjuade är att kommunens anläggningar inte är dimensionerade/anpassade till att processa sjövattnet vilket innebär att det i princip behöver byggas ett nytt vattenverk (investering på 100-200 mkr). När det gäller Hindsen bedöms investeringen stor i förhållande till den korta vattendom som finns på 6 månader.

Flera andra alternativ finns men i form av ytvattentäkter för framtiden. Hindsen, Bolmen, Bergaåsen och Vättern är de alternativ som nämns. Frågan om reservvatten och Hindsen som ett alternativ har enligt uppgift funnits på agendan sedan 1948.

Det är här i processen man befinner sig just nu, d v s ta fram ett beslutsunderlag för vilken strategi kommun ska ha i det fortsatta utredandet. Första delen i nuvarande utredning är att bedöma statusen på vattenverken och hur detta påverkar val av strategi framgent. Det finns enligt uppgift en ambition att presentera någon form av förslag under 2018.

Av VA-avdelningens verksamhetsplan 2018-2020 framgår att ett av de viktigaste strategiska områdena är att identifiera lösning på reservvattentäkt och framtida vattentäkt. Åtgärderna bedöms innebära omfattande investeringsbehov. Tekniska utskottet har i verksamhetsplanen angett som särskilt mål att säkerställa rent och friskt dricksvatten på kort och lång sikt. När det gäller tillgången på lång sikt har man särskilt lyft fram som indikator för mätning av detta mål att vattentäkt ska identifieras, planeras och beslutas. Enligt uppgift finns stor enighet inom kommunstyrelsen att prioritera arbetet med tillkomst av nya vattentäkt/reservvattentäkt.

Ett bekymmer som Värnamo delar med många kommuner är att investeringstakt och investeringsbehoven på VA-området är påfrestande för organisationerna. VA-organisationens kapacitet utgör en begränsande faktor för att genomföra nödvändiga investeringar parallellt med ett omfattande drift- och underhållsarbete.

2.2.3 Vattenskydd och beredskap

Att kommunen saknar reservvatten är en stor risk och utmaning. En annan risk är att hela Värnamo tätort utgör vattenskyddsområde, d v s Ljuseveka vattentäkt ligger under staden. Nuvarande vattenskyddsföreskrifter är sedan 1980-talet och är enligt uppgift i behov av att uppdateras och anpassas med hårdare restriktioner för verksamheter och industrier.

Värnamo kommun saknar vidare en beredskapsplan för insatser inom kommunala vattenskyddsområden. En sådan plan syftar till att säkerställa att räddningstjänst och saneringsåtgärder i samband med olyckor och liknande hanteras så att grundvatten inom skyddsområdet inte förorenas. Intervjuade framhåller att det likaså behöver säkerställas en stabsberedskap och övningar kring scenariot. Några övningar kring vattenförsörjning har inte skett.

Kommunen har inte heller någon nödvattenplan eller liknande. Nödvattenplanen ska beskriva hur man ska agera om vattnet tar slut eller om vattentäkten slås ut av någon anledning. En sådan plan bör innehålla åtgärder för olika orter i kommunen, vem som ska kontaktas, antal tankar/bilar som behöver anlitas, väktare, prioriterade konsumenter (sjukhus, vårdinrättningar, tillagningskök) och deras vattenbehov etc. Planen bör omfatta alla samhällsviktiga enheter såsom skolor, förskolor, äldreboenden, vårdcentraler etc.

Det som finns när det gäller vattenförsörjningen kopplat till en kris är ovan nämnda skrivning i kommunens handlingsprogram "Skydd och beredskap" från 2013 samt kommunens egenkontrollprogram för vattenförsörjning vid kontaminerat vatten (se ovan 2.1)

3 Kommentarer och rekommendationer

Värnamo kommun saknar i dagsläget brukbar reservvattentäkt, vilket är en betydande säkerhetsrisk. Utredningar om reservvatten och anläggningar pågår och har gjort så under lång tid. Ännu finns inga konkreta politiska beslut när det gäller inriktning. Däremot har politiken fastställt mål om långsiktigt säkerställd dricksvattenproduktion och att ny vattentäkt ska identifieras och planeras. Oavsett vilket av tänkbara alternativ som väljs står Värnamo kommun inför stora investeringar för att minska sin sårbarhet.

- Vi bedömer det vara av stor vikt att identifiering och planering av ny vattentäkt ges hög prioritet så att nödvändiga underlag ska kunna tas fram inför beslut. Nuvarande utredningskapacitet i organisationen bör i detta sammanhang beaktas.

Värnamo kommun saknar i dagsläget uppdaterade vattenskyddsföreskrifter vilket också är en betydande risk för kommunen. Värnamo kommun torde vara särskilt riskutsatt i detta avseende då vattentäkten befinner sig under Värnamo stad.

- Vi bedömer det vara av största vikt att nuvarande vattenskyddsföreskrifter uppdateras/revideras och beslutas om utifrån de förändringar som skett när det gäller miljökrav och restriktioner för verksamheter och industrier.

Värnamo kommun saknar beredskapsplan för insatser inom kommunalt vattenskyddsområde i samband med olyckor eller annan risk för förorening av vattnet.

- Vi bedömer det vara av största vikt att en beredskapsplan snarast tas fram av berörda verksamheter.

Värnamo kommun saknar nödvattenplan eller motsvarande för en situation med avbrott i dricksvattenförsörjningen. Stabsberedskap finns inte säkerställt och några övningar kring scenariot har inte skett.

- Ovan angivna planer bör tas fram skyndsamt i samverkan mellan berörda aktörer. Övningar bör sedan ske för att säkerställa olika delar och processer i ett scenario med avbrott i dricksvattenförsörjningen.

Avslutningsvis menar vi att frågan om ny vattentäkt och/eller reservvattentäkt är av avgörande betydelse för kommunen och dess framtida utveckling och bör ges hög prioritet i alla kommunala instanser.

KPMG, Dag som ovan

Kristian Gunnarsson

Certifierad kommunal yrkesrevisor